

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
Elizabetes ielā 41/43, Rīgā, LV-1010, tālr. (+371)7220151, fakss (+371)7338024

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem
līguma noteikumiem

2005.gada 29.decembrī

Nr. 10 -lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – *PTAC*) 2005.gada 21.novembrī saņemts (...) iesniegums (turpmāk – *Iesniegums*) par viņas un SIA “Service USA” starpā noslēgtā 2005.gada 17.oktobra līguma Nr.(...) (turpmāk – *Līgums*) 3.2.apakšpunkta, kas satur šķīrējtiesas klauzulu, atbilstību *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* (turpmāk – *PTAL*) prasībām. *Iesniegumā* norādīts, ka *Līguma* izpildes gaitā (...) radusies strīdus situācija ar SIA “Service USA” un ka līdz šim brīdim viņa to mēģinājusi risināt sarunu ceļā, bet SIA “Service USA” nosūtījusi prasības pieteikumu Rīgas Starptautiskajai šķīrējtiesai saskaņā ar *Līguma* 3.2.apakšpunktu. *Iesniegumā PTAC* izteikts lūgums palīdzēt konstatēt nelikumības attiecībā arī uz *Līguma* 3.2.apakšpunktu. Vienlaicīgi 2005.gada 21.novembrī *PTAC* tika saņemts *Patērētājas* otrs iesniegums ar pieprasījumu steidzamā kārtā sniegt izziņu par *Līguma* 3.2.apakšpunkta noteikumu pamatotību, kuru *PTAC* tika sniedzis 2005.gada 25.novembrī vēstulē Nr.1/08-7499.

Sakarā ar *Iesniegumu PTAC* 2005.gada 22.novembrī pieprasīja un 2005.gada 28.novembrī saņēma SIA “USA Service” 2005.gada 23.novembra paskaidrojumu Nr.21/2005 (turpmāk – *Paskaidrojums*) par *Līguma* noteikumu atbilstību *PTAL* prasībām.

Paskaidrojumā norādīts, ka *Civilprocesa likums* par prasītāju atzīst jebkuru fizisku un juridisku personu, kura ar prasības pieteikumu vēršas tiesā, tas nozīmē, ka patērētājam ir vienlīdzīgas tiesības, ar pakalpojuma sniedzēju – vēršoties tiesā ar prasību izvēlēties šķīrējtiesu vai LR tiesu. *Paskaidrojumā* arī minēts, ka tādējādi SIA “Service USA” 2005.gada 17.oktobrī slēdzot *Līgumu* nav pārkāpusi vai aprobežojusi *Patērētājas* tiesības un ka likums aizliedz paredzēt strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā, bet nekādā veidā neaprobežojot patērētāju un pakalpojuma sniedzēja tiesības vienoties par iespējamo strīdu izskatīšanas kārtību.

Sakarā ar *Līgumu* (...) saskaņā ar *PTAL* 1.panta 3.punktu uzskatāma par patērētāju, bet SIA “Service USA” kā plastikāta logu izgatavotājs un uzstādītājs saskaņā ar *PTAL* 1.panta 4.punktu uzskatāms par pakalpojuma sniedzēju. Līdz ar to konkrētajā gadījumā uz līgumiskajam attiecībām starp SIA “Service USA” un (...) attiecināmi *PTAL* noteikumi.

Saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtās daļas 6.punkta noteikumiem *PTAC* funkcijās ietilpst patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko

patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi. Līdz ar to *PTAC* ir tiesīgs izvērtēt ar (...) noslēgtā *Līguma* atbilstību *PTAL* prasībām. Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem patērētāju tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi. Savukārt saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta ceturtais daļas noteikumiem, novērtējot līguma noteikumus, ņem vērā pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma raksturu, visus apstākļus, kādos līgums noslēgts, kā arī noslēgtā līguma un ar to saistītā līguma noteikumus. Izvērtējot *Līgumu*, ***PTAC* konstatē:**

Līguma 3.2.apakšpunkts satur noteikumu, ka “*Puses vienojas, ka visus strīdus, domstarpības un prasības, t.sk. par šķīrējtiesas līguma spēkā esamību, tiek izskatīti pēc prasītāja izvēles: Rīgas Šķīrējtiesā vai Rīgas Starptautiskā Šķīrējtiesā, saskaņā ar tās reglamentu, viena šķīrējtiesneša sastāvā, valodā pēc prasītāja izvēles, bez mutiskas lietas noklausīšanas pamatojoties tikai uz iesniegtajiem rakstveida pierādījumiem un materiāliem (rakstveida process)*”, vai *LR tiesā pēc prasītāja izvēles*”.

PTAL 6.panta trešā daļa nosaka, ka “*Līguma noteikums, kuru līgumslēdzēju puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam*”. Saskaņā ar *PTAL* trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas “*izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā*”.

No konkrētās tiesību normas izriet, ka jebkurš līguma noteikums, kas kavē patērētāju izmantot iepriekš minētās tiesības, ir uzskatāms par netaisnīgu. Tādējādi patērētāja izvēles brīvības varētu realizēties tikai tādā gadījumā, ja patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs un tiesā vērstos pats patērētājs vai ja *Līguma* 3.2.apakšpunktā būtu norāde, ka strīdu izskatīšanas kārtība (*LR* tiesā vai šķīrējtiesā) notiek pēc patērētāja, nevis prasītāja izvēles. Tā kā *Līguma* 3.2.apakšpunkts nesatur šādu norādi, tad *Līguma* 3.2.apakšpunkts saskaņā ar *PTAL* atzīstams par netaisnīgu (*Administratīvās rajona tiesas spriedums lietā Nr. A42241705*). Situācijā, kad *SIA* “*Service USA*” no līguma izrietošo strīdu risināšanai saskaņā ar *Līguma* 3.2.apakšpunkta noteikumiem nolemtu vērsties šķīrējtiesā (kurā *SIA* “*Service USA*” ir jau vērsusies) – Rīgas Šķīrējtiesā vai Rīgas Starptautiskā Šķīrējtiesā, patērētājam vairs nav iespēju realizēt savu tiesību aizsardzību Latvijas Republikas vispārējās tiesu instancēs un līdz ar to šādā situācijā patērētājam tiek kavētas tiesības uz savu aizsardzību tiesā. Tas izriet arī no *Civilprocesa likuma* 132.panta pirmās daļas 3.punkta noteikumiem, kas nosaka, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja puses likumā noteiktajā kārtībā vienojušās par strīda izskatīšanu šķīrējtiesā.

Tādējādi *PTAC* norāda, ka, lai arī *Civilprocesa likumā* ir noteikts regulējums par šķīrējtiesām, tomēr strīdus, kuros viena puse ir patērētājs (kas ir uzskatāms par “vājāko līgumslēdzējpusi”) nav pieļaujams izskatīt šķīrējtiesā, ņemot vērā, ka Latvijas Republikā nav spēkā konkrēts šķīrējtiesu regulējums (t.i. atsevišķs likums par

šķīrējtiesām), to, ka šķīrējtiesas spriedums nav pārsūdzams, to, ka nav noteikti stingrāki kritēriji šķīrējtiesas tiesneša kandidātiem. Tāpat arī jāņem vērā tas, ka arī Satversmes tiesa 2005.gada 17.janvāra spriedumā Lietā Nr.2004-10-01 9.3.2.rindkopā ir atzinusi, ka patērētāju tiesības paredz īpašus ierobežojumus šķīrējtiesas līguma noslēgšanai. Turklāt arī pastāvošā tiesu praksē (Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 30.septembra spriedumā Lietā Nr.C 30519003 AA 490-05/5) ir atzīts, ka ar patērētāju noslēgtā līgumā šķīrējtiesas klauzula ir netaisnīgs līguma noteikums un līdz ar to atzīstams par spēkā neesošu.

PTAL 6.panta septītā daļa nosaka, ka "Ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt". Tādējādi no iepriekšminētā likuma panta izriet, ka konkrētajā gadījumā pienākums pierādīt, ka *Līguma* 3.2.apakšpunkts ir ticis savstarpēji apspriests ar patērētāju (t.i., ka patērētājam ir bijusi reāla iespēja ietekmēt *Līguma* 3.2.apakšpunkta notikumu, izteikt grozījumus) un ka tādējādi patērētāja ir piekritusi *Līguma* 3.2.apakšpunkta noteikumam ir SIA "Service USA", ko SIA "Service USA" nav pierādījusi. Arī doktrīnā sastopams viedoklis, ka attiecīgi, ja pakalpojuma sniedzējs piedāvājis patērētājam standarta līgumu, bet pēc pārūnām līgums parakstīts bez jebkādam izmaiņām, līguma noteikumi ir uzskatāmi par savstarpēji neapspriestiem un uz tiem attiecas direktīvas 93/13/EEK Par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos prasības (Howells G., Wihelmsson Th., EC Consumer Law, Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sydney, Ashgate/Darhmouth, 1997, 93.lpp). Turklāt *PTAC* norāda, ka konkrētajā gadījumā arī *Līguma* parakstīšana no patērētājas puses nav uzskatāma par *Līguma* noteikumu apspriešanu. Arī Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā lietā Nr.C30519003 norāda, ka, ja tiesiskās attiecības ir pakļautas patērētāju tiesību aizsardzības tiesiskajam regulējumam, tad nav pietiekoši atsaukties uz *Civillikuma* 1427.pantu par to, ka patērētājs, parakstot līgumu, ir izteicis savu gribu.

Ņemot vērā iepriekš minēto *Līguma* 3.2.apakšpunkts saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punktu vērtējams kā netaisnīgs līguma noteikums, jo paredz iespēju strīdu izskatīšanu pēc prasītāja izvēles arī šķīrējtiesā – Rīgas šķīrējtiesā vai Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā. Lai arī *Līguma* 3.2.apakšpunkts paredz strīdu izskatīšanu pēc prasītāja izvēles arī LR tiesā, tomēr šāds *Līguma* noteikums, kurā ir noteikta strīdu izskatīšana ar patērētāju pēc prasītāja izvēles šķīrējtiesā, rada situāciju, ka patērētājam var tikt izslēgtas tiesības vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā un patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs, kā arī pastāvot šādam noteikumam patērētājs tiek nostādīts savu interešu aizsardzībai neizdevīgā stāvoklī, kas ir pretrunā ar *PTAL* 5.pantā noteikto līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu. Savukārt, ietverot šādu līguma noteikumu ar (...) un citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, SIA "Service USA" saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punktu pieļāvusi patērētāju tiesību pārkāpumu. Atbilstoši *PTAL* 6.panta astotajai daļai *Līguma* 3.2.apakšpunktā ietvertie netaisnīgie līguma noteikumi pēc patērētāja prasības atzīstami par spēkā neesošiem.

Ņemot vērā iepriekšminēto un saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punktu, 6.panta trešās daļas 1. un 7.punktu, 6.panta septīto daļu, 25.panta astotās daļas pirmo punktu *PTAC*

pieprasa:

SIA "Service USA": 1)pārtraukt pildīt *Līguma* 3.2.apakšpunktā ietverto šķīrējtiesas klauzulu ar (...) un citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, kuros patērētājs nav konkrēti izteicis piekrišanu *Līguma* 3.2.apakšpunktā iekļautajai šķīrējtiesas klauzulai, kā arī mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža grozīt *Līguma*

3.2.apakšpunkta noteikumus SIA "Service USA" citiem patērētājiem piedāvātajos līguma projektos;

2) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā akta izpildi pirms administratīvā akta lemjošās daļas 1.punktā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL* 25.panta desmitās daļas noteikumiem.

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātam, iesniedzot iesniegumu Patērētāju tiesību aizsardzības centrā Elizabetes ielā 41/43.

Direktore

(paraksts)

B.Vītoliņa

(zīmogs)

IZRAKSTS PAREIZS

(...)